

Vervuilers aanspreken

IN HET KORT

Met deze lesactiviteit laat je leerlingen oefenen in verbindend communiceren en het aanspreken van vervuilers.

DOELGROEP

2^e en 3^e graad secundair onderwijs

DUUR

50 minuten

djapo

LESDOELEN

De leerlingen durven anderen aanspreken op ongewenst gedrag m.b.t. zwerfvuil/sluikstort.
De leerlingen kunnen anderen op een verbindende manier aanspreken op ongewenst gedrag m.b.t. zwerfvuil/sluikstort.

MATERIAAL

- Franstalig filmpje '[Je suis une ordure](#)'
- Aanspreekstrategieën (bijlage 1)
- Rollenkaartjes (bijlage 2)

VOORAF

- Kies de elementen uit de les die passen bij jouw leerlingen en die aansluiten bij voorgaande en geplande lessen.
- Bekijk het filmpje een tweetal keer en selecteer enkele denkvragen uit het lesverloop.
- Voorzie voor elk groepje leerlingen tijdens het rollenspel (2.2) een blad met de aanspreekstrategieën (bijlage 1).
- Druk de rollenkaartjes (bijlage 2) af en knip ze uit.

LESVERLOOP

1. PRIKKEL

10 min

Toon het Franstalig filmpje '[Je suis une ordure](#)' waarin jongeren een man op een erg assertieve manier aanspreken op en confronteren met het afval dat hij achtergelaten heeft. Toon het filmpje eventueel twee keer, zodat de leerlingen tijdens een tweede keer kijken alerter zijn voor de momenten waarop de man zijn afval achterlaat. Overloop wat er in het filmpje gebeurt en bespreek het gedrag en de houding van de jongeren die de man in het filmpje aanspreken.

*Wat gebeurt er in het filmpje? Wat doet de man?
Wat doen de jongeren?*

Waarom spreken de jongeren de man aan?

Wat valt op aan de manier waarop ze dat doen?

*Waarom gooien ze afval in de man zijn
boodschappentas?*

Welke soorten afval heeft de man achtergelaten?

Denkvraag

Mogelijk antwoord

Een zakje hondenpoep

Een sigarettenpeuk

Een flesje water

Een kasbonnetje

Hou ook een korte cinematografische bespreking van het filmpje.

Hoe verklaar je de dreigende sfeer in het filmpje? Welk effect heeft dit?

Was je verrast door de uiteindelijke afloop van het filmpje?

Is dit filmpje fictief of niet, denk je? Waaraan merk je dat?

Welke rollen komen aan bod? Hoe worden die geportretteerd?

*Vervuiler (een net geklede,
gehaaste en druk bezette man)*

*Getuigen (opmerkzame,
assertieve jongeren en een
oudere vrouw)*

Waarom denk je dat de makers ervoor gekozen hebben om een groep jongeren de man te laten aanspreken? Welke boodschap willen makers hiermee mogelijk ook meegeven aan de kijker?

Leg ten slotte het verband met de realiteit en bevrage de mening van de leerlingen.

*Is het een goed idee om mensen zo aan te spreken op het achterlaten van afval? Waarom (niet)?
Zou je zelf mensen op deze manier aanspreken? Wat zou je anders doen? Leg uit.*

2. KERN

2.1 AANSPEEKSTRATEGIEËN

Hou een kort klasgesprek over eventuele ervaringen van de leerlingen met het aanspreken van iemand die afval achterlaat.

Heb je ooit al iemand aangesproken op het achterlaten van afval?

Waar was dat? Kan je kort de context schetsen?

Hoeveel afstand was er tussen jou en de andere persoon?

Hoe benaderde je die persoon? Hoe was je lichaamstaal, denk je?

Welke woorden gebruikte je?

Hoe reageerde de persoon die je aansprak?

Hoe voelde je je daarbij?

Denk je dat die persoon sindsdien nog (even vaak) afval achterlaat? Waarom wel of niet?

Zou je in de toekomst nog mensen aanspreken op het achterlaten van afval? Waarom wel of niet?

Peil ook naar eventuele momenten waarop de leerlingen zelf al zijn aangesproken op het achterlaten van afval.

Werd je zelf ooit al aangesproken nadat je afval achterliet op een openbare plaats?

Zo ja, wat zei die persoon toen? Wat viel je op aan de houding van die persoon?

Hoe voelde je je daarbij?

Hoe reageerde je? Wat viel je op aan jouw reactie?

Zou dat ook anders kunnen? Hoe dan?

Leg uit dat er verschillende strategieën bestaan om zo'n gesprek fijn en veilig te doen verlopen.

TIP!

Vermoedelijk is dit de leerlingen nog niet veel overkomen. Verwijs eventueel naar het 'omstandereffect', de onwil van mensen in de openbare ruimte om anderen in nood te helpen of mensen aan te spreken op ongewenst gedrag, omdat ook de andere mensen niet in actie schieten. Dat kan bijvoorbeeld ook gaan om geen fietslicht hebben of geen voorrang geven in het verkeer.

Laat de leerlingen duo's vormen. Verdeel de bladen met de aanspreekstrategieën (bijlage 1) over de duo's. Overloop samen met de leerlingen alle aanspreekstrategieën en bespreek klassikaal.

Heb je één van deze strategieën zelf ooit al toegepast?

Zijn alle strategieën altijd bruikbaar? Wanneer bijvoorbeeld niet?

Welke strategie zou je moeilijk vinden om zelf toe te passen? Waarom?

Ben je ooit al in een situatie geweest waarin jij of iemand anders beter één van deze strategieën beter had toegepast?

2.2 AANSPEEKSTRATEGIEËN

20 min

De leerlingen bekeken een filmpje waarin acteurs een situatie spelen waarin een assertieve vrouw een man aanspreekt op het achterlaten van afval. Vertel dat de leerlingen nu zelf zo'n situatie gaan simuleren om de aanspreekstrategieën in te oefenen en zich te proberen inleven in zowel de rol van getuige als de rol van vervuiler.

Verdeel de leerlingen in duo's. Wijs elk duo twee overeenstemmende rollenkaartjes (bijlage 3) toe: een vervuiler-kaartje en een getuige-kaartje. Op elk kaartje staat een situatie omschreven die eindigt met een cliffhanger. Het vervolg van de situatie zullen de leerlingen zelf simuleren.

De leerlingen lezen de casus op hun rollenkaartje in stilte en praten er niet over met hun tegenspeler.

De getuigen bereiden het rollenspel voor door individueel of samen met de andere getuigen die dezelfde situatie hebben na te denken over hoe ze op de situatie zouden reageren en welke aanspreekstrategieën ze al dan niet zouden toepassen. Voorzie eventueel enkele denkvragen per situatie zodat het denkproces en de eventuele gesprekken op gang komen:

OPGELET

In situatie 3 wordt een groep vervuilers aangesproken door een getuige. Je laat deze situatie best spelen door drie of vier leerlingen.

SITUATIE 1

Ga je naast de vervuiler op de bus of zitten niet? Wat met de strategie om afstand te houden? Kan je die in deze situatie ook toepassen of niet?

Confronteer je de vervuiler met de koekjesverpakking, of hou je die veilig in je broekzak om niet te aanvallend over te komen?

SITUATIE 2

Hoe zorg je ervoor dat jullie vriendschap overeind blijft?

Hoe probeer je rekening te houden met de slechte week die je vriend heeft gehad?

SITUATIE 3

Wie in de vriendengroep spreek je aan?

Hoe probeer je ervoor te zorgen dat het niet tot een ruzie komt met de vriendengroep?

Ook de vervuilers bereiden het rollenspel voor door individueel of samen met de andere vervuilers die dezelfde situatie hebben na te denken over het gedrag van hun personage, hoe de situatie zou evolueren, welke houding ze tijdens het rollenspel zouden aannemen en welke aanspreekstrategieën ze verwachten dat de getuige al dan niet zal toepassen. Voorzie eventueel enkele denkvragen per situatie zodat het denkproces en de eventuele gesprekken op gang komen:

SITUATIE 1

Je hebt de koekjesverpakking niet opzettelijk achtergelaten. Vind je het dan terecht dat je hierop aangesproken zou worden door iemand die je niet kent? Waarom (niet)?

Je zit op een rijdende bus. Welke strategieën zou de getuige wel of niet kunnen toepassen in deze situatie?

Kan je zelf aanspreekstrategieën toepassen wanneer je aangesproken wordt, denk je? Zo ja, welke strategieën zou je kunnen proberen toepassen in de manier waarop je reageert op de confrontatie?

SITUATIE 2

Je gelooft niet dat mensen in de berm met hoog gras lopen. Vind je het dan terecht dat je aangesproken zou worden omdat je de hondenpoep daar achterlaat? Waarom (niet)? Maakt het een verschil dat je de getuige (heel goed) kent? Waarom (niet)?

Kan je zelf aanspreekstrategieën toepassen wanneer je aangesproken wordt, denk je? Zo ja, welke strategieën zou je kunnen proberen toepassen in de manier waarop je reageert op de confrontatie?

SITUATIE 3

Je beseft eigenlijk wel dat het niet oké is om die blikjes te laten liggen, maar de dichtstbijzijnde vuilnisbak zit stampvol. Vind je het dan terecht dat jij en je vrienden hierop aangesproken zouden worden door iemand die je niet kent? Waarom (niet)?

Hoe zorg je ervoor dat je (als groep) niet intimiderend overkomt in deze situatie?

Kan je zelf aanspreekstrategieën toepassen wanneer je aangesproken wordt, denk je? Zo ja, welke strategieën zou je kunnen proberen toepassen in de manier waarop je reageert op de confrontatie?

De leerlingen gaan nu in duo's het vervolg van hun situatie simuleren, zonder op de hoogte te zijn van de stemming van het andere personage of het denkproces van hun tegenspeler. Zet een timer op drie tot vijf minuten en stop het rollenspel van zodra je merkt dat de leerlingen uit hun rol vallen.

Tijdens het rollenspel letten de leerlingen erop dat:

- ze zich gedragen zoals het personage in de omschreven situatie zich zou kunnen gedragen (acteren);
- ze inspelen op de houding en woorden van de tegenspeler (geen inge oefende zinnnetjes, maar spontane reacties op het gedrag van hun tegenspeler);
- hun reacties elkaar op een realistische manier opvolgen (geen onrealistische pauzes, alles speelt zich af in werkelijke tijd).

Laat de leerlingen na een eerste ronde wisselen van rol en/of situatie, zodat ze verschillende perspectieven ervaren en andere aanspreekstrategieën kunnen uitproberen. Voorzie bij wisseling van rollen en/of situaties telkens opnieuw tijd voor voorbereiding en zet telkens een timer tijdens het rollenspel.

3. SLOT

3.1 REFLECTEREN

Sluit de activiteit af door te reflecteren over het rollenspel, de toegepaste aanspreekstrategieën en de verhouding tot de werkelijkheid.

Laat de leerlingen eerst in duo's reflecteren over hun eigen rollenspel en de verhouding tot de werkelijkheid.

Liep het rollenspel anders dan je had verwacht? Wat had je niet verwacht?

Denk je dat het rollenspel er in het echt anders aan toe zou gaan?

Vond je het moeilijk om je in te leven in je rol? Waarom wel of niet?

Laat de leerlingen daarna in groepjes reflecteren over hun rol als getuige of hun rol als vervuiler. Laat de groepjes daarna wisselen van focus als ze meerdere rollen hebben gespeeld.

Reflectievragen voor getuigen:

Vond je het als getuige moeilijk om de aanspreekstrategieën toe te passen in het rollenspel?

Merkte je als getuige dat de aanspreekstrategieën die je toepaste een impact hadden op de reactie van de vervuiler? Hielpen bepaalde woorden of aandachtspunten in je houding om je boodschap over te brengen en de situatie te ontmijnen, of net niet? Zo ja, welke strategieën vond je effectief? Welke niet?

Denk je dat deze strategieën ook in een echte situatie zouden werken? Waarom (niet)?

Denk je dat je de aanspreekstrategieën ook in het echt zou kunnen toepassen? Waarom (niet)? Wat heb je nog nodig om dat wel te kunnen?

Zou je na deze les zelf vaker iemand aanspreken op het achterlaten van afval?

Reflectievragen voor vervuilers:

Merkte je als vervuiler op dat de getuige (enkele) aanspreekstrategieën toepaste? Zo ja, dewelke?

Waarom merkte je dat?

Wat was het effect van deze aanspreekstrategieën op jouw houding en reactie tijdens het rollenspel?

Hadden alle strategieën het gewenste effect, denk je?

Denk je dat deze strategieën ook in een echte situatie zouden werken? Waarom (niet)?

Zou je in het echt ook reageren zoals je in het rollenspel deed? Waarom wel of niet?

Zou je nu mogelijk mild(er) reageren wanneer iemand je aanspreekt op ongewenst gedrag?

Aanspreekstrategieën

Blijf kalm en bewaar je zelfbeheersing.

Een boze reactie lokt een nieuwe boze reactie uit. En dat kan aardig escaleren. Een verhitte discussie wil je natuurlijk vermijden. Geef de vuilmaker geen aanleiding om in verdediging te gaan, of op te stappen. Hou je gedrag proper en benader mensen vanuit een positieve overtuiging. Geloof in de onschuld van de ander die misschien wel uit verstrooidheid handelde en dit zeker zal willen goedmaken.

Zeg je iets, doe het dan met een glimlach.

Uiteindelijk gaat het over een positieve boodschap. Dat mag gezien worden. En gehoord. Want als je glimlacht, ga je rustiger praten, met een warme en vriendelijke stem. En vriendelijkheid steekt vriendelijkheid aan. Ontspan je kaken, je tenen, je lijf en glimlach.

Spreek mensen verbindend aan.

Verbindend communiceren vertrekt uit gelijkwaardigheid. Je zegt zonder verwijten wat je stoort en wat je wil. Omdat je ook luistert met inlevingsvermogen, toon je respect voor de mening en wensen van de ander. Mensen worden hierdoor aangezet tot samenwerking. Benoem feiten ("ik zie u"), zonder oordeel, zonder opwindning of verwijt. Zeg welk gevoel jij bij de situatie hebt, vertel wat jouw intentie is en wat je graag zou willen. En ook: vraag om medewerking.

Kom op voor je zaak.

Veel mensen zijn bang voor afwijzing, waardoor ze gewoon niets durven vragen. Zonde! Zo gaat de kans op een welwillende reactie uiteraard verloren. En bereik je helemaal niets. Zeg gewoon positief en vastberaden wat je ziet ("ik zie u") en wat je wil bereiken. Het is voor de propere zaak en dus altijd de moeite.

Toon waardering.

In de strijd tegen zwerfvuil hebben we bondgenoten nodig. Vergeet niet dat de meeste mensen het goed bedoelen en wél moeite doen om het proper te houden. Laat blijken dat ze hiervoor gewaardeerd worden. Heb je iemand betrapt die afval netjes meeneemt of in een vuilnisbak deponeert? Geef deze weldoener dan een brede glimlach en een thumbs up!

Wees empathisch en constructief.

Soms doen mensen wel degelijk moeite om zwerfvuil te vermijden, maar op de verkeerde manier. Door

hun peuk of poepzakje bijvoorbeeld in een rioolput te gooien. Een compliment voor elke goed bedoelde inspanning is dus altijd een goeie opener, maar vraag hen daarna of je een extra tip mag geven. Onderbouw duidelijk waarom hun manier van opruimen nog beter kan. Bijvoorbeeld: "Peuken en poepzakjes komen beter niet in het regenwater terecht, je kan beter ..."

Hou – letterlijk – een beetje afstand.

Hou afstand, zowel letterlijk als spreekwoordelijk. Niemand vindt het fijn om 5 cm voor het gezicht een opmerking naar zich toe geslingerd te krijgen. Hou minstens 1,5 meter afstand. Komt de ander te dichtbij, ga dan met één voet een stapje achteruit. Maak het ook niet té persoonlijk en vermijd dus vragen als "Doe je dit thuis ook?", want daarmee geraak je geen stap verder.

Houd de controle, en stop op tijd.

Mensen die zich geprikkeld voelen, gaan in verdedigings- of aanvalsmodus. Hierna dreigt men weleens de zelfbeheersing te verliezen. Wat natuurlijk ook niet netjes is. Heb je het gevoel dat de ander je uitdaagt of opjaagt, hou dan de eer aan jezelf en stop het gesprek. Je mag wél je teleurstelling laten blijken.

Spreek met iederéén.

Wees niet geïntimideerd wanneer je veel mensen in één keer moet aanspreken. Een groep mensen is niet meer dan een groep individuen. Soms echter is er een vorm van formele of informele structuur. Ofwel: een leider waarnaar je jezelf kan wenden. Weet je het niet zo goed wie je moet aanspreken, spreek dan iedereen aan. Er zit altijd wel iemand tussen die jouw kant kiest.

Praat met je handen.

Lichaamstaal is ook communicatie en heeft vaak een heel grote impact. Deze signalen worden door de ander onbewust opgepikt en bepalen de sfeer van het gesprek. Zichtbare en beweeglijke handen zijn bovendien effectiever dan één-vingerbewegingen, die vaak nogal belerend overkomen. Hou je handen zichtbaar en beweeglijk tijdens het gesprek, en wijs (naar zwerfvuil, een vuilnisbak, een richting) met open handen.

Praat over zwerfvuil, niet over de vervuiler.

Mensen willen niet terecht gewezen worden. Zeg dus niets over waarden (gebruik bijvoorbeeld niet het woord "respect"), gedrag (niet "dit doe je niet"), een voorbeeldfunctie ("en dat voor een volwassen mens"). Zeg liever waarom je rondzwervend vuil zo erg vindt: "omdat het vuil en ongedierte aantrekt", "omdat het gevaarlijk is", "omdat het er niet uit ziet" ...

BIJLAGE 2

Vervuiler 1

's Ochtends wanneer je op de bus staat te wachten, heb je zo'n honger dat je besluit je koekje voor tijdens de speeltijd al op te eten. Je maakt de koekjesverpakking open en legt die even naast je op de bank, zodat je je handen vrij hebt om je koekje op te eten. Je koekje is nog niet op, of daar is de bus plots al, vijf minuten te vroeg! De volgende bus naar school is pas over een halfuur, en dan kom je te laat. Je gooit snel je boekentas op je rug, propt de rest van je koekje in je mond en stapt snel de bus op. Daarbij vergeet je je koekjesverpakking op de bank in de bushalte. Opgelucht neem je plaats vooraan in de bus. Een jongere leerling die je vaag herkent van op school, maakt aanstalten om naast je te komen zitten en lijkt iets te willen zeggen.

Getuige 1

's Ochtends wanneer je op de bus staat te wachten, zie je een leerling van dezelfde school, maar zeker twee jaar ouder, een koekje eten op de bank van de bushalte. Je krijgt er zelf ook al honger van. Plots is de bus daar, zeker vijf minuten vroeger dan anders! De leerling met het koekje stapt nogal verward op en loopt met een paar grote passen tot aan de bus. Je begrijpt niet goed waarom die jongen zo'n haast heeft, die bus zal heus wel een minuutje wachten. Je wil net ook de bus opstappen, maar je ziet dat de oudere leerling de koekjesverpakking heeft achtergelaten in de bushalte. Je raapt die snel nog op en besluit de leerling er op de bus over aan te spreken. Toevallig is er naast de leerling een plekje vrij.

Vervuiler 2

Op zondag spreek je af met je beste vriend om een rondje te gaan wandelen met je hond, Zora. Je praat over de lastige week die je had op school. Wanneer jullie aan het parkje om de hoek komen, doet Zora zoals gewoonlijk haar behoefte in het hoge gras in de berm. Jullie wachten tot Zora klaar is en je maakt aanstalten om verder te wandelen. Niemand die ooit in de berm met al dat hoge gras loopt, denk je, dus waarom zou je daar dan met een zakje in moeten grijpen? Je beste vriend kijkt je verbijsterd aan en lijkt iets te willen zeggen.

Getuige 2

Op zondag spreek je af met je beste vriend om een rondje te gaan wandelen met diens hond, Zora. Je vriend praat over de lastige week die die had op school. Wanneer jullie aan het parkje om de hoek komen, doet Zora haar behoefte in het hoge gras in de berm. Jullie wachten tot Zora klaar is en je vriend maakt aanstalten om verder te wandelen. Verbijsterd dat je vriend de hondenpoep zou achterlaten, besluit je je vriend erop aan te spreken.

Vervuiler 3

Het is een warme zomerdag en je drinkt een drankje in het park met enkele vrienden. Na een uurtje liggen er al heel wat blikjes rond het bankje waar jullie op zitten en besluiten jullie om naar huis te vertrekken. Het liefst zou je de blikjes meenemen naar de dichtstbijzijnde vuilnisbak, maar die zit stampvol, en in je boekentas zitten je cursussen die toch echt niet nat mogen worden. Bovendien maakt niemand van je vrienden aanstalten om de blikjes mee te nemen.

Getuige 3

Je loopt met je hond in het park en ziet een groepje vrienden opstaan van een bankje waar ze net iets gedronken hebben. Je merkt op dat ze hun lege blikjes niet meenemen bij het vertrekken van het bankje, maar achterlaten onder en op de bank. Je besluit de vriendengroep erop aan te spreken.

COLOFON

Redactie:
Bram Speleman

Vormgeving:
mortierbrigade

© 2024 / Djapo

Djapo vzw
Ortolanenstraat 6
3010 Kessel-Lo
0460 95 71 01
info@djapo.be
www.djapo.be

Coverfoto
© Shutterstock

Foto's
© Shutterstock

Deze lesactiviteit kwam tot stand in opdracht van en in samenwerking met **Mooimakers**.

 www.mooimakers.be

 facebook.com/mooimakers.be

 instagram.com/demooimakers

 linkedin.com/company/mooimakers

djapo

Vlaanderen
verbeelding werkt